

Список літератури : 1. *Бондаренко С.А.* Оцінка товарного знака (торгової марки) в Україні // Україна, м. Київ, 2012. 2. *Родіонов О.В.* Оцінка вартості об'єктів інтелектуальної власності // Економічний вісник Донбасу, Україна, 2010 3. *Голов С.Ф., Костюченко В.М.* Бухгалтерський облік та фінансова звітність за міжнародними стандартами // Практичний посібник – Лібра, 2004 4. *Валдайцев С. В., Терещенко О.О.* Оценка бизнеса и управление стоимостью предприятия // Учеб. Пособие. – М. ЮНИТИ-ДАНА, 2001 5. *Грязная А.Г., Федотова М.А.* Оценка бизнеса – М. Финанси и Статистика // Научное издание, 2004 6. Офіційний сайт річної звітності компанії – <http://www.smida.gov.ua/> – Примітки до річної фінансової звітності за 2011 рік, I. Нематеріальні активи.

Надійшло до редакції 27.03.2013

УДК 347.77

Оцінка вартості товарного знаку (бренду) компанії / П'ятак Т. В., Ігумнова В. О. // Вісник НТУ «ХПІ». Серія: Актуальні проблеми управління та фінансово-господарської діяльності підприємства – Харків: НТУ «ХПІ». – 2013. – № 24(997). – С. 114–121. – Бібліогр.: 6 назв.

В статті проведена оцінка вартості товарного знаку компанії ПАО «АВК» і пропонується враховувати вартість товарного знаку компанії в нематеріальних активах, що збільшить вартість компанії в цілому і дасть можливість отримувати додатковий дохід від володіння промисловою власністю в формі товарного знаку.

Ключевые слова: товарний знак, вартість товарного знаку, інтелектуальна власність, промислова власність, нематеріальні активи, вартість компанії.

The article assessed value trademarks of PJSC «AVK» and proposed to take into account the cost of trademarks in intangible assets, which will increase the value of the company as a whole and will provide an opportunity to generate additional income from the ownership of industrial property as a trademark.

Keywords: trademark, cost of the trademark, intellectual property, industrial property, intangible assets, company's value.

УДК: 338.48

Г. П. РЕКУН, канд.екон.наук, ХНУ ім. В.Н. Каразіна, Харків;
А. С. ЛЕЩЕНКО, студентка, ХНУМГ, Харків.

ДОСЛІДЖЕННЯ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКІВ РОЗВИТКУ РИНКІВ ТУРИСТИЧНИХ ТА ПАСАЖИРСЬКИХ АВІАЦІЙНИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

У статті досліджено основні фактори, що впливають на обсяг авіаперевезень в туризмі, проаналізовано розмір, структуру та динаміку пасажирських авіаперевезень в Україні, здійснено порівняння обсягів туристичного ринку, ВВП та доходів населення. На основі результатів аналізу складено прогноз стану пасажирських авіаційних послуг до 2015 року.

Ключові слова: розвиток ринку, туризм, туристичні послуги, авіаперевезення.

Постановка завдання. Туризм як сфера людських інтересів має безпосередній зв'язок зі сферою транспорту. Кількість подорожуючих туристів щорічно зростає, що насамперед пов'язано з прогресом в транспортній галузі, зокрема з розвитком пасажирських авіаційних перевезень. Сьогодні існує багато

© Г. П. Рекус, А. С. Лещенко, 2013

факторів, що впливають на обсяги пасажироперевезень, як безпосередньо в Україні, так і за її межами. Дослідження цих факторів впливу грає суттєву роль у розвитку авіаційної галузі. За допомогою подібних досліджень можна проаналізувати динаміку розвитку пасажироперевезень для подальшого прогнозування. Одними із таких факторів впливу є доходи населення та обсяг ринку туристичних послуг. Також, підвищення попиту на авіаційні пасажирські перевезення мають значний вплив на зростання внутрішнього валового внутрішнього продукту.

Аналіз останніх публікацій. Великий внесок у дослідженні даної теми зробили Паламарчук Ю. А. та Ложачевська О. М., розглянувши фактори зовнішнього середовища, які впливають на пасажирські перевезення [1]. Також дана тема була розглянута Полянською Н. Є, зокрема, були виділені три групи факторів, що впливають на об'єм авіаперевезень [2]. Герасименко В. Г. і Замкова А. В. дають оцінку матеріальній базі та організації перевезень пасажирів основними видами транспорту [3]. Мальська М. П. та Худо В. В. визначають роль пасажирських авіаперевезень в туристичному бізнесі [4].

Метою статті є кількісна характеристика взаємозв'язків та прогнозування показників розвитку ринків туристичних та авіаційних пасажирських послуг та розміру доходів фактичних та потенційних туристів.

Виклад основного матеріалу. Туризм повністю залежить від транспорту, його безпеки, швидкості і зручностей, що надаються туристу під час його пересування. Розуміння основ взаємовідносин з транспортними компаніями, правил взаємодії з ними в питаннях забезпечення безпеки пасажирів і їх майна, обслуговування, використання відповідних знижок і пільг при продажах має важливе значення, як для туристів, так і для організаторів подорожей. Розвиток туризму стримується тим, що транспортні системи в ряді країн не відповідають світовим стандартам по зручності, ефективності та безпеки, а транспортні проекти в частині будівництва нових аеропортів, автомобільних і залізних доріг потребують для своєї реалізації величезних інвестицій і часу [3, с. 28].

На сьогоднішній день популярність повітряного транспорту в туризмі зростає значно швидше, ніж інших видів транспорту. Це обумовлюється розширенням туристичних горизонтів, тобто географічним освоєнням нових туристичних напрямків, та високими вимогами споживача щодо скорочення

термінів подорожі на користь їх частоти, тобто зростання попиту на короткострокові подорожі на далекі відстані. Сьогодні літаки є найпопулярнішим видом транспорту у світі. Повітряний транспорт має ряд факторів, що підвищують його популярність.

По-перше, повітряний транспорт є найшвидшим та найзручнішим для перевезень великої кількості туристів на далекі відстані. По-друге, повітряний транспорт приваблює туристів високим рівнем сервісу та комфорту повітряних суден. По-третє, авіаційні компанії як безпосередньо, так і через міжнародні мережі бронювання сплачують туристичним агентствам процент від заброньованих в літаку місць, тим самим мотивуючи їх вибрати авіаперевезення. Динаміка індексів обсягу перевезень за видами транспорту наведена на рис. 1.

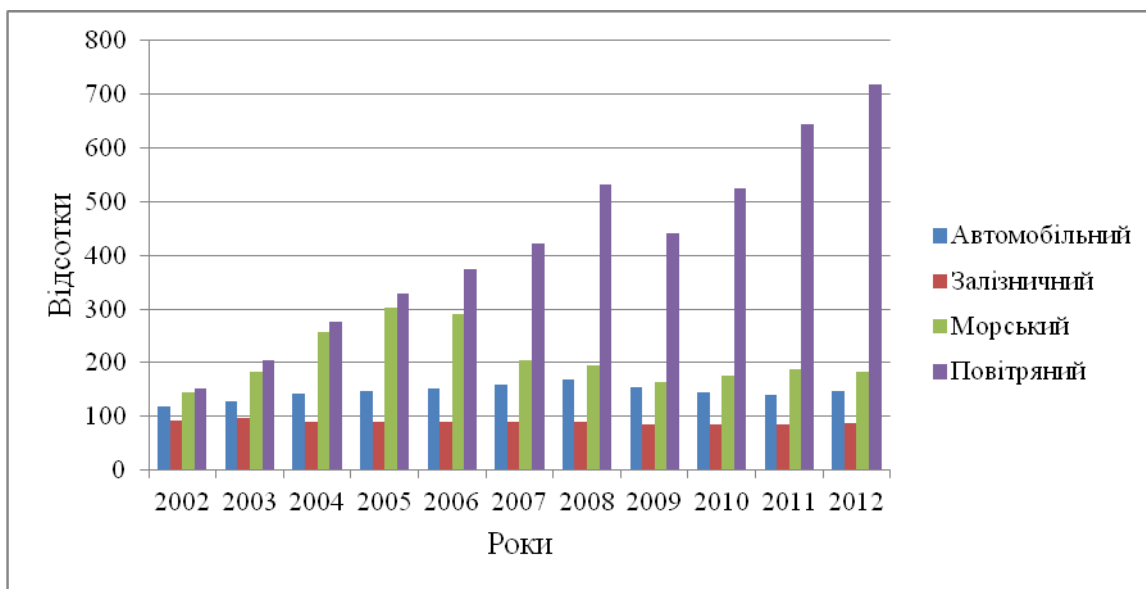

Рис. 1. – Динаміка індексів обсягу перевезень за видами транспорту, % [5]

В останні роки ринок пасажирських авіаперевезень значно прогресував, зокрема відносно інших країн світу. За оперативними даними Міністерства інфраструктури України, на кінець 2012 року українськими компаніями було перевезено 7.5 млн. пас. – на 22,8% більше, ніж в 2011 році (рис. 2). В цілому, пасажиропотік через українські аеропорти (враховуючи пасажирів, що скористалися послугами не тільки українських, але й закордонних авіакомпаній) зріс з 9,6 до 11,6 млн. чол., або на 21,5 %. Ці показники є високими навіть за світовими масштабами. Наприклад, за даними International Air Transport Association (IATA), зростання пасажиропотоку в Росії складає 13%, в Індії –

18,3%, в Бразилії – 16,1%, в США – 3,2 %. Середні світові показники є наступними : Європа – 10,3%, Азія – 4,4%, Латинська Америка – 10,9%, Близький схід – 8,6%, Африка – 2,3% [6].

Такі результати є наслідком підвищення якості авіаперевезень, зокрема модернізації та реконструкції найбільших аеропортів, а також підвищення кваліфікації персоналу, та вимог до найманих кадрів, що в свою чергу впливає як на рівень обслуговування безпосередньо під час польоту, так і на враження пасажирів від до- та після польотного обслуговування [8].

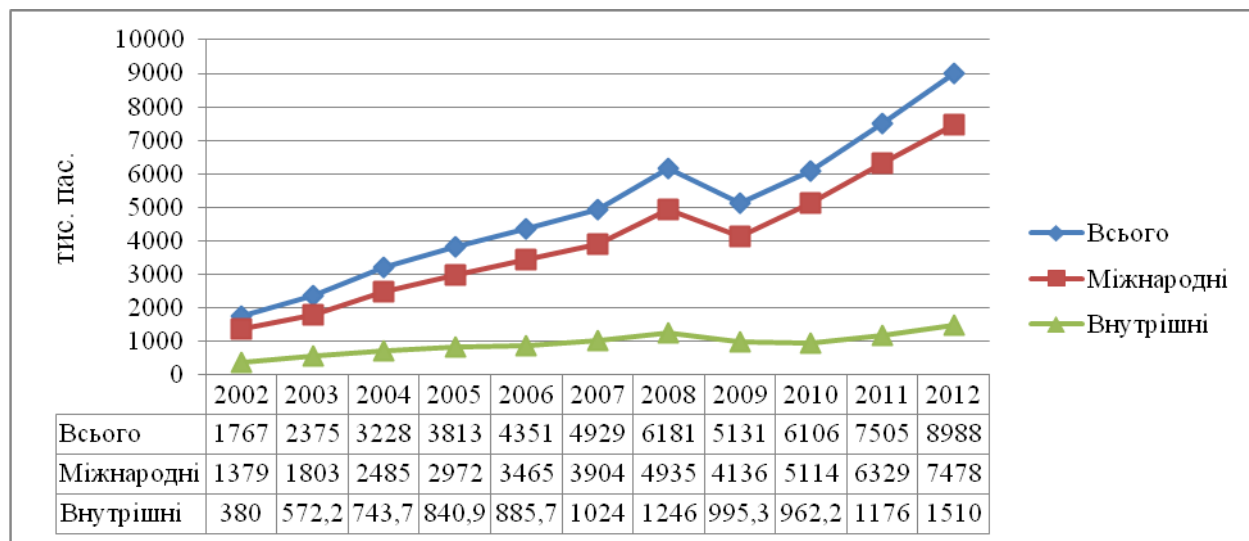

Рис. 2. – Динаміка обсягів перевезень пасажирів авіаційним транспортом [6]

Загалом, обсяги авіаційних перевезень мають постійну тенденцію до зростання та досить високу позитивну динаміку, що свідчить про швидкі темпи розвитку ринку авіаперевезень в Україні. Щодо міжнародних перевезень слід відзначити, що їх обсяг у 2012 році у порівнянні з 2002 роком склав 6099 тис. пас. Обсяги внутрішніх перевезень збільшилися на 1308 тис. пас. Низький обсяг внутрішніх перевезень обумовлюється тим, що авіаційний перевезення, через високу собівартість, не є доцільними, при переїздах в межах країни, але завдяки високій експлуатаційній швидкості авіатранспорт є максимально ефективним в питанні міжнародних перевезень. Економічна криза 2008-2009 років вплинула на скорочення обсягів перевезень авіатранспортом, в 2009 році міжнародні польоти скоротилися на 16,2%, внутрішні – на 20,2%, а в загальному обсязі авіаперевезення скоротилися на 17,1% відносно 2008 року. Необхідно зазначити, що вже в 2010 році обсяги авіаперевезень повернулися до позитивної динаміки, які

підтримуються і сьогодні. Сьогодні зростання авіап перевезень в середньому складає 18,5 % на рік [6].

В Україні авіап перевезення пасажирів здійснюють такі авіакомпанії, як Державна національна авіакомпанія «Авіалінії України», «Міжнародні Авіалінії України», «Київські Авіалінії», «Дніпроавіа» та ін. Сьогодні регулярні пасажирські авіап перевезення до 46 країн світу здійснюють 8 українських авіакомпаній [4, с. 72].

Сучасна ситуація в галузі туристичних авіап перевезень змінюється під дією таких факторів як розмір доходів населення, обсяг ринку туристичних послуг в Україні, та ін. Окрім вищезазначеного, підвищення обсягу авіап перевезень безпосередньо впливає на збільшення валового внутрішнього продукту (табл. 1).

Таблиця 1. Порівняльна таблиця показників обсягів ВВП, доходів населення та обсягу туристичного ринку України [5]

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Обсяг ВВП (млн. грн)	225810	267334	345113	441452	544153	720731	948056	913345	1082569	1316600	1509442
Розмір доходів населення (млн. грн)	157996	185073	215672	274241	381404	472061	623289	845641	894286	1101175	1214563
Обсяг туристичного ринку (млн. дол)	4923	5429	5987	6423	7105	7791	8103	7840	10172	11031	12756
Обсяг авіап перевезень, тис. пас.	1767	2375	3228	3813	4351	4929	6181	5131	6106	7505	8988

За зазначеними даними було розраховано коефіцієнт кореляції, для встановлення зв'язку між факторами та аналізу їх залежності. Результати наведені в табл. 2.

Таблиця 2. Розрахунок залежності обсягів пасажирських авіап перевезень від обсягів ВВП, доходів населення та туристів, що обслуговуються

Залежність обсягу пасажирських авіап перевезень	Коефіцієнт кореляції
Доходи населення	0,9434
Внутрішній валовий продукт	0,9826
Обсяг туристичного ринку	0,9738

Дані показники було досліджено за допомогою регресійного аналізу, а саме шляхом знаходження коефіцієнта кореляції. Слід зазначити, що значення всіх знайдених коефіцієнтів знаходяться в межах 0,9–1, що вказує на значну взаємозалежність даних факторів. Зростання попиту на авіаційні пасажирські перевезення безпосередньо впливає на обсяг внутрішнього валового продукту.

Економічний добробут прямо пов'язаний з вигодами, які отримуються від транспортної галузі. До них можна віднести покращення транспортної доступності, зниження вартості квитків, ріст обсягів перевезень, та інше. Коефіцієнт кореляції між показниками обсягів авіаперевезень за 2002-2012 роки, та обсягами ВВП складає 0,9434. Це вказує на значну залежність між двома масивами аналізованих даних. Дана залежність говорить про зростання доходів, що надходять до держбюджету, завдяки підвищенню попиту на авіаперевезення.

Аналітичні дослідження показують, що існує високий ступінь кореляції між характером росту авіаперевезень та економічними тенденціями, тобто попит на авіаційні перевезення в основному визначається економічним розвитком країни чи регіону. Зміни в доходах населення впливають на рівень платоспроможності споживачів, тим самим прогнозують розвиток пасажироперевезень. Залежність між цими факторами складає 0,98, що в даному випадку означає щільний зв'язок. У 2009 році спостерігається зменшення рівня доходів домогосподарств, що безпосередньо впливає на зниження кількості авіаподорожей. Це явище пояснюється тим, що в період економічної кризи рівень життя населення мав тенденцію до зниження, а собівартість авіаквитків навпаки зросла, що зробило повітряні перевезення менш доступними широкому загалу.

Коефіцієнт кореляції між показниками обсягів авіаперевезень та обсягом ринку туристичних послуг складає 0,97, що є доказом значної взаємозалежності. Щороку із розширенням географічних горизонтів, кількість туристів, що відвідують Україну зростає, що в свою чергу викликає необхідність до більш активного використання авіаперевезень, як найбільш ефективного способу міжнародного транспортного сполучення. Зручність, експлуатаційна швидкість, вартість квитка є факторами, що вигідно вирізняють авіаційний транспорт з поміж інших способів подорожі. В свою чергу, розвинена транспортна інфраструктура є одним з ключових факторів, що впливає на туристичну привабливість країни, і, як наслідок, сприяє зростанню ринку туристських послуг. До того ж, підвищення якості авіаперевезень впливає на інтерес споживача, що збільшує обсяги міжнародних перевезень.

Взаємозв'язок між даними факторами має ланцюговий характер. Рівень доходів населення та розширення туристичного ринку туристичних послуг збільшують обсяг транспортних перевезень, який в свою чергу, за рахунок отриманих коштів, впливають на зростання валового внутрішнього продукту.

На основі наведених даних далі нами були побудовані трендові моделі обсягів ВВП та доходів населення (табл. 3) та зроблені їх прогнози на 2013-2015 роки (рис. 3).

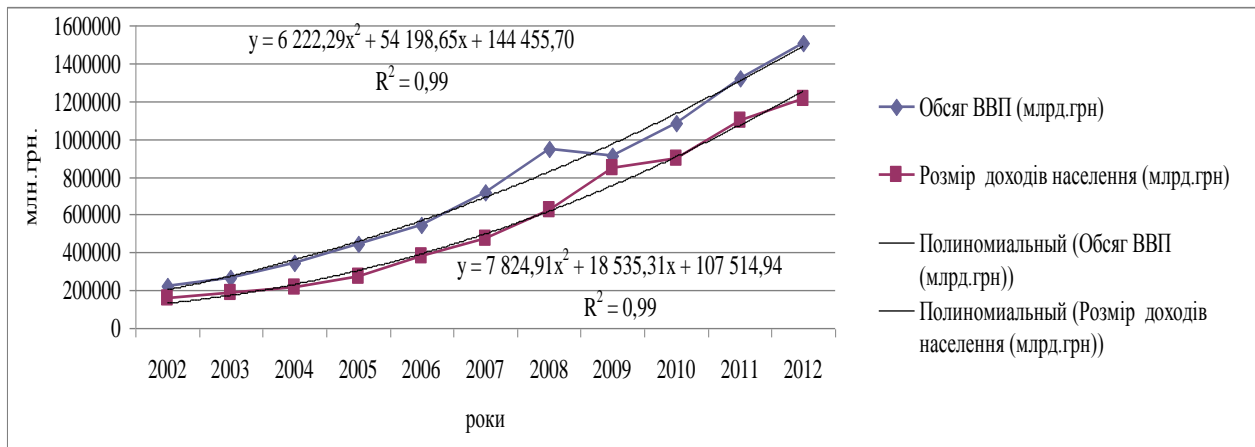

Рис. 3. – Трендові моделі обсягів ВВП та доходів населення

Таблиця 3. Прогноз показників обсягів ВВП та доходів населення на 2013-2015 рр.

Показники	Модель	Значення коефіцієнта детермінації	2013	2014	2015
Обсяг ВВП (млн. грн)	$y = 6\,222,29x^2 + 54\,198,65x + 144\,455,70$	0,99	1690851	1900608	2122808
Розмір доходів населення (млн. грн)	$y = 7\,824,91x^2 + 18\,535,31x + 107\,514,94$	0,99	1456721	1670878	1900685

Отже, здійснений прогноз свідчить про зростання показників. Прем'єр-міністр Микола Азаров прогнозує зростання валового внутрішнього продукту у 2013 році на рівні близько 3% [8].

Далі ми побудували регресійні моделі впливу факторів таких як обсяг ВВП та розмір доходів населення на обсяг туристичного ринку та обсяг авіаперевезень.

Внаслідок здійснених розрахунків була виявлена і оцінена доцільність присутності в моделі аналізу обсяг туристичного ринку одного фактора.

$$Y = 3789,7957 + 0,0055x, \quad (1)$$

де Y – обсяг туристичного ринку, млн. дол.

x – обсяг ВВП, млн. грн.

З метою дослідження впливу обсягу авіаперевезень пасажирів від обсягів ВВП та розмірів доходів побудовано наступну двуфакторну модель, що описана в рівнянні 2.

$$Y = 884,3552 + 0,0089x_1 - 0,0045x_2 \quad (2)$$

де Y – обсяг авіаперевезень пасажирів, тис. пас.

x_1 – обсяг ВВП, млн. грн.

x_2 – розмір доходів населення, млн. грн.

Згідно отриманих моделей було здійснено прогноз обсягів туристичного ринку та авіаперевезень (табл. 4).

Таблиця 4. Прогноз показників обсягів туристичного ринку та авіаперевезень на 2013-2015 рр.

Прогноз	2013	2014	2015
Обсяг туристичного ринку (млн. дол.)	13089,48	14243,14	15465,24
Обсяг авіаперевезень (тис. пас.)	9377,689	10280,81	11224,26

Отримані прогнозні значення характеризують загальну тенденцію очікуваного зростання обсягів як туристичного ринку так і обсягів авіаперевезень. І не зважаючи на труднощі у роботі вітчизняних авіаперевізників у найближчій перспективі варто очікувати неспинне зростання обсягів пасажирських авіаперевезень.

Висновки. Таким чином, проведений у роботі аналіз дозволяє стверджувати що ключовим чинником розвитку ринку авіаційних послуг є обсяг доходів, які отримують потенційні споживачі таких послуг. Обсяги авіаперевезень та обсяги туристичного ринку характеризуються істотним рівнем взаємного впливу та можуть розглядатися як супутні продукти. Такий підхід дозволить визначити можливості прогнозування ринків авіаперевезень та туристичних послуг.

Список літератури: 1. *Ложачевська О. М.* Формування стратегії економічного розвитку пасажирського терміналу аеропорту / О.М. Ложачевська, Ю. А. Паламарчук. – К.: НАУ, 2009. – 250 с. 2. *Полянская Н. Е.* Организация коммерческой работы на воздушном транспорте / Н.Е. Полянская. : Монография– 2-е изд., перераб. и доп.- К.:НАУ, 2006. – 396 с. 3. *Герасименко В. Г.* Організація транспортних подорожей і перевезень туристів / В.Г. Герасименко, А. В. Замкова, 2011 – 112 с. 4. *Мальська М. П.* Туристичний бізнес: теорія та практика / М.П. Мальська, В.В. Худо, 2007 – 424 с. 5. Статистичний щорічник України за 2011 рік. за ред. Осауленка О.Г. – К.: Консультант. – 2012. –

559 с. **6.** Міністерство інфраструктури України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://mtu.gov.ua> **7.** Уварова Г. Ш. Українська авіація на міжнародному ринку туристичних послуг: проблеми і перспективи розвитку / Г. Ш. Уварова // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції Державна політика розвитку цивільної авіації XXI століття: економічний патріотизм і стратегічні можливості України. – К.: НАУ, 2008. – 347 с. **8.** Концепція Державної цільової програми розвитку аеропортів на період до 2020 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 5 березня 2008 р. № 506_р [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=506-2008-%F0>

Надійшла до редакції 20.04.2013

УДК: 338.48

Дослідження взаємозв'язків розвитку ринків туристичних та пасажирських авіаційних послуг в Україні / Рекун Г. П., Лещенко А. С. // Вісник НТУ «ХПІ». Серія: Актуальні проблеми управління та фінансово-господарської діяльності підприємства – Харків: НТУ «ХПІ». – 2013. – № 24(997). – С. 121–129. – Бібліогр.: 8 назв.

В статье исследованы основные факторы, влияющие на объем авиаперевозок в туризме, проанализированы размер, структуру и динамику пассажирских авиаперевозок в Украине, проведено сравнение объемов туристического рынка, ВВП и доходов населения. На основе результатов анализа составлен прогноз состояния пассажирских авиационных услуг до 2015 года.

Ключевые слова: развитие рынка, туризм, туристические услуги, авиаперевозки.

The article studies the main factors influencing the number of air transportations in Ukraine, analysis the size, structure and dynamics of passenger air transportations, compares the capacity of tourism market, the size of GDP and incomes of the population. The forecast of the situation in aviation market services to 2015 was made on the basis of analysis.

Keywords: market development, tourism, travel services, air freight.

УДК 351.85 : 379.851

В. Б. РОДЧЕНКО, доц., Харківський національний університет міського господарства;

М. А. ЛЕМЕШКО, магістрант, Харківський національний університет міського господарства.

ОСОБЛИВОСТІ МАРКЕТИНГОВИХ КОМУНІКАЦІЙ РИНКУ ТУРИСТИЧНИХ ПОСЛУГ УКРАЇНИ

У статті розглянуті особливості сучасного стану розвитку ринку маркетингових комунікацій України. Наведені ключові риси внутрішніх чинників та зовнішніх умов функціонування маркетингових комунікацій туристичних підприємств на ринку.

Ключові слова: маркетингові комунікації, туристичні підприємства, туристичні послуги, ринок туристичних послуг, реклама туристичних послуг.

Вступ. Формування ефективної моделі маркетингових комунікацій на ринку туристичних послуг є актуальним питанням розвитку сфери туризму на сучасному етапі. Актуальність розвитку системи комунікацій підтверджується